

HONGARIJE

THANS
DE
RUSTIGSTE

VOLKSDEMOCRATIE

II. Terugkeer naar winstmotief en markteconomie

NADAT in een vorig artikel werd geschreven over het dagelijkse leven in Boedapest, wordt thans dieper ingegaan op het verschijnsel van een grondige economische hervorming die sedert een twee jaar in Hongarije wordt toegepast. Deze hervorming is niet alleen bezig het produktieritme te veranderen, maar ook de levensstijl van de Hongaren. Lajos is redactiesecretaris bij een

vochten om het oroor te krijgen, dat in aanbesteding was gegeven door het ministerie van buitenlandse handel. Door persoonlijke relaties hebben de directeurs van de elkaar concurrerende ondernemingen zelfs getracht de prijs van laagste aanbesteding aan de weet te komen om desnoods hun eigen prijs nog wat te verlagen, teneinde de affaire toch maar in de wacht te kunnen

in gezapig tempo zijn weg ging. Men was gerust met het weliswaar beperkt maar toch gewaarborgd inkomen, wat er ook gebeurde met de dienst of de onderneming. De enige bekommernis was een centje extra te maken door supplementaire uren te werken op de «zwarte arbeidsmarkt» na het einde van de officiële bureau- of fabrieksuren.

Dat ging zelfs zo ver dat bekwame elementen verkozen ondergeschikten te blijven met beperkte verantwoordelijkheid in plaats van directieposten te ambiëren met een beetje meer loon, maar met grotere verantwoordelijkheid. Een typisch voorbeeld is een test, een drietal jaren geleden uitgevoerd in bepaalde fabrieken. Het elektriciteitsverbruik in sommige ondernemingen werd gemeten. Daaruit bleek dat door de koffiepauzes (een onaanvaardbaar recht in Hongarije) en babbelonderbrekingen de machines slechts 6 tot 7 uur draaiden in plaats van 8.

Een vijftal jaar geleden is de Hongaarse regering gaan zoeken naar een remedie tegen de economische malaise waarin het land terecht was gekomen. Heel het economisch en sociaal apparaat was voor 100% geplaniseerd, alle hefbomen werden op topniveau gecentraliseerd en bediend, zonder kapitalistische of individuele winstmogelijkheden. Het gevolg daarvan was een achteruitgang van de produktiviteit, ophoping van de stocks, wanorde in het beheer en een tekort op de betalingsbalans, vooral wat de post betrof met westerse landen.

VRIJE MARKT

DE hervorming die begin 1968 werd gelanceerd moest de oorzaken van deze malaise uitroeien. De gevolgen beginnen zich nu te tonen. Door deze hervorming komt de totale verantwoordelijkheid opnieuw te liggen op de schouders van de directeurs der ondernemingen en coöperatieven wat betreft de programmatie van hun produktie. Zij krijgen volmacht om hun verkoopsnetten uit te bouwen en de prijzenpolitiek wordt bepaald op het niveau van de onderneming. Dat is bepaald revolutionair voor een communistisch systeem, want het is vrijwel een complete terugkeer naar de vrije markteconomie. Het plan-

Zelfs de beatfans in Hongarije verschillen in generlei opzicht van hun tijdgenoten in andere landen.

bureau van de staat beperkt zich in deze hervorming tot de oriëntatie, in grote trekken, van industrie en handel. De Hongaarse economie is daardoor teruggekeerd naar het vrije marktmechanisme, dat hoofdzakelijk bepaald wordt door vraag en aanbod. Dat heeft onvermijdelijk tot gevolg gehad dat de ondernemingen elkaar gingen concurreren en dat de stimulans van rendabiliteit en winst een belangrijk aandeel kregen.

Een nieuw economisch systeem vraagt uiteraard ook een nieuw beloningssysteem. Als aanwijzing daarvoor werden de arbeiders in drie categorieën ingedeeld:

1. Het leidend personeel: het basisloon wordt slechts gegarandeerd voor 75% (indien de onderneming verlieslatend is). De winstpremies kunnen in geval van winst echter 80% bereiken van het basisloon.
2. Het middenkader: gewaarborgd basisloon van 75%, met premies tot 50% van het basisloon.
3. De arbeiders en bedienden: het basisloon volledig gegarandeerd, ten hoogste slechts 15% premie.

Het is precies bij dit laatste dat de schoen wringt.

Sedert een twintigtal maanden stelt men nu in Hongarije het verschijnsel vast dat de arbeidslust en doeltreffendheid van de categorie 1 en 2 met sprongen is omhooggegaan. Bij de arbeiders en bedienden heerst evenwel grote misnoegdheid. Zij zeggen dat het een «terugkeer is naar de bevoorrechte klassemaatschappij, een verloochening van het communisme». De antwoorden van een erg verveelde regering hebben de massa niet bevredigd. De situatie is dermate gespannen dat de bedrijfsleidingen zich thans de vraag stellen of het ook niet noodzakelijk is de arbeiders

en bedienden te laten deelnemen in de nieuwe perspectieven die zich voor de ondernemingen hebben geopend.

Is anderzijds de geest van deze hervorming — een terugkeer naar het winstprincipe — niet in strijd met de communistische principes? De partijleiders ontkennen dat. «Zelfs in ons nieuw economisch systeem,» zegt Rezso Nyers, secretaris van het centraal comité van de communistische partij «worden de winsten gesocialiseerd. De gemeenschappelijke betrokkenheid in de winst zal de collectiviteit der individuen hechter aaneensmelten in het besef dat zij door hun arbeid kunnen bijdragen tot het nut van de gemeenschap. Men kan enkel zeggen dat de hervorming tot op zekere hoogte de verantwoordelijkheid verlegt van de staat naar de collectieve verantwoordelijkheid van kleinere gemeenschappen zoals de arbeidsraden in de bedrijven.»

«De belangstelling voor het materiële aspect» zegt de secretaris nog «is niet in strijd met de communistische moraal.»

KWALITEIT

REKENING houdend met de onvermijdelijke knelpunten met de het resultaat van het eerste hervormingsjaar positief worden geacht. Nochtans is de produktiegroei van 2% per arbeider/dag door planexperts onvoldoende geacht. Het nieuwe economisch systeem is er nog niet in geslaagd een economisch gebruik te maken van de arbeid. In 1968 lag het gemiddelde loonniveau 3 tot 4% hoger dan het voorgaande jaar terwijl de prijzen — die vrij waren — stegen met 2%, percentage in het plan voorzien. Ook stelt men een merkelijke verbetering vast van de kwaliteit der produkten, alsmede een grotere verscheidenheid van te koop gestelde produkten.

Economisten rekenen op een periode van 8 tot 10 jaar om een modern technologisch stadium te bereiken, waardoor ook een aanzienlijke optilling van het welvaartspeil mogelijk zal worden. «Telkens men een grote investering doet moet men de tijd laten ze te laten opbrengen,» zo zegt een woordvoerder van de Hongaarse communistische partij.

Ook de meer moderne vormen van verkoopstechniek komen thans in Hongarije meer aan bod en zo zijn de supermarkten een steeds meer voorkomend verschijnsel aan het worden.

krant te Boedapest. Zijn salaris bedraagt 3.200 Forints per maand (5.920 F). Dit is nauwelijks een verhoging van zijn wedde met 1% in vergelijking met het vorig jaar. De oplage van zijn krant — het orgaan van de syndicaten — is stationair gebleven.

Valeria, zijn vrouw, is bediende in een staatsdienst voor import-export en verdient 3.500 Forints per maand. Vorig jaar had zij een wedde van 2.800 forints. Deze aanmerkelijke loonsverhoging is het gevolg van het hardere en meer efficiënte werk in haar dienst, evenals alle andere verantwoordelijken in deze onderneming.

Vroeger, d.w.z. vóór de eerste januari 1968, datum waarop de economische hervorming die zonder voorgaande is in een communistisch land, werd aangevat, steeg het loon met enkele tientallen forints per jaar, welke ook het rendement of de winst van het bedrijf was.

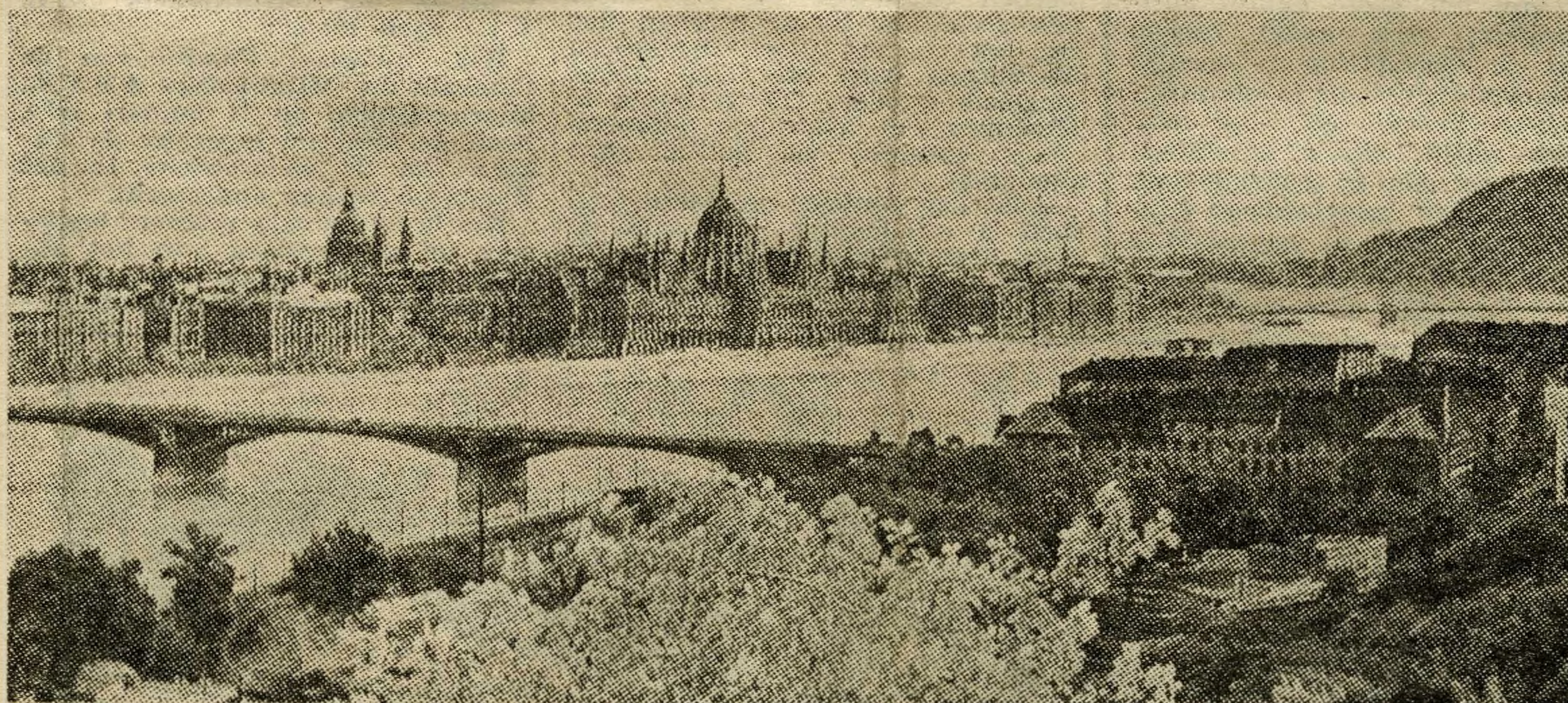
Vandaag vindt men in de Hongaarse kranten publicitaire aankondigingen van de volgende aard: «Deze week 20% vermindering op elektrische huishoudapparaten» op dit of dat adres. Vroeger maakten de directeurs van winkels en magazijnen (van de staat uiteraard) zich weinig zorgen over de stocks die zich in hun magazijnen opstapelden.

Onlangs heeft een communistisch buurland in Hongarije samenwerking gezocht voor de produktie van diverse apparatuur en onderdelen in het kader van een industrieel expansieprogramma. Tien Hongaarse ondernemingen hebben hard ge-

slepen. Vroeger probeerden de ondernemingen zich te onttrekken aan bestellingen uit het buitenland, want dat betekende verbetering van de kwaliteit van de produktie, kortom inspanningen die niet altijd naar behoren werden beloond.

PAUZES

VROEGER was het de staat die op alle niveaus (landbouw, industrie, handel) besliste, plande en ook het deficit opvulde, zodat iedereen

Een zicht op de Donau met op de achtergrond het parlement.